

ISKUSTVO KOJE MIJENJA AMERIČKE
MUSLIMANE:

ISLamsko OBrazovanje I POLITIČKO sazrijevanje

LOUAY m. saFI

Rast američko-muslimanske zajednice u posljednja tri desetljeća prilično je zapažen, i obećava svijetlu budućnost islama u Americi. Amerika je na mnogo načina promijenila muslimane, i zauzvrat je očekivati da će ona doživjeti korjenitu transformaciju njihovim prisustvom. Smatram da američki muslimani mogu temeljito doprinijeti obnovi duhovnog i moralnog jezgra koje iščezava jačanjem sekularizma. Istina, američki muslimani su u poziciji da obnove duhovne i moralne dimenzije modernog življenja, a u istom mah da nastave biti vjerni istinskom duhu liberalizma. Dalje, ja smatram kako američki muslimani, da bi preuzeli ovu historijsku misiju, trebaju izgraditi svoju moralnu i političku snagu, naročito obračunajući pažnju na dva međusobno povezana procesa: islamsko obrazovanje i političko sazrijevanje. Ovaj članak, stoga, ispituje napredak koji je postignut

na ova dva fronta, a zatim podvlači glavne crte cijele strategije za budući islamski napredak.

VELIKI ISKORAK

Kako bi razumjeli najvažniji utjecaj iskustva američkih muslimana, da prvo ukratko ispitate dinamizam procesa globalizacije u posljednje pola stoljeća, period koji čini postkolonijalnu eru za veći dio muslimanskih zemalja. Postkolonijalna era za većinu islamskih zajednica predstavlja vrijeme velikog društvenog meteža i političkih nereda. To je period duhovnog traganja. Kolonijalne sile su bile veoma uspješne u razaranju tradicionalnih, političkih i društvenih struktura i promjeni muslimanske svijesti uvođenjem novih institucija i oblika društvene organizacije i djelovanja, prenošenjem modernog obrazovnog sistema u muslimanske zajednice. Kolonijalne sile promijenile su državne granice, iscrtavajući nove, manje države iz

nekadašnje velike države; izmijenile su raspodjelu moći; ustanovile armije predvođene novim vojnim elitama; uvele novi način života i moderne sklonosti među obrazovanim elitama; uvele nove školske programe po uzoru na evropske programe. Ne samo da su u programe ponovno unesene nauke muslimanskih zajednica koje su ranije bile zanemarene i izostavljene u tradicionalnim školama: matematika, fizika, hemija, već su također uključili predmete koji su donijeli nova tumačenja i značenja ljudskog iskustva: historija, filozofija i društvene nauke. U postkolonijalnoj eri većina muslimanskih zemalja su svjedoci različitih stupnjeva ekonomskog pogoršanja, a naročito su to osjetile društvene klase koje su izgubile svoje privilegovane pozicije kao rezultat promjene u struktura moći. Državni udari (coup d'état) od ambicioznih vojnih lidera postali su česta pojava u većini islamskih zemalja. Ekonomske teškoće i politički metež, pomiješani sa žudnjom novoosnovanih neovisnih država muslimanskog svijeta da poboljšaju svoje tehničke sklonosti dovele su stotine hiljada muslimana sa sve četiri strane svijeta u SAD. Muslimanska migracija u SAD povećana je nakon Drugog svjetskog rata i svoj vrhunac dostigla 70-ih i 80-ih. Neki od njih su došli kao studenti poslani na račun vladinih stipendija ili na račun svojih porodica kako bi postigli više obrazovanje na američkim univerzitetima, da bi zatim, odlučili učiniti Novi svijet svojim novim domom. Drugi su došli da bi priskrbili bolji posao i bolji život. Neki su se opet preselili u SAD da izbjegnju građanskim ratovima, vojnoj okupaciji ili političkom progibanju.¹ Migracija stotine hiljada muslim-

mana u zadnja četiri desetljeća, bez sumnje je čin historijskih razmjera koji se možda pokaže presudnim momentom u historiji islama, pa i u historiji čovječanstva. Jer, kako dolje izlažem, migracija muslimana u SAD je doprinijela temeljitoj promjeni razumijevanja i prakticiranja islama među muslimanskim emigrantima, kao i unutar afro-američke muslimanske zajednice.² Utjecaj ove krupne migracije Muslimana nije ograničen samo na rast američko-muslimanske populacije, nego je predodređen da uveliko promijeni američko društvo, pa čak i da ima snage da promjeni muslimanska društva diljem svijeta.

U POTRAZI ZA ZAJEDNICOM

U posljednja dva vijeka, Amerika je zemlja mogućnosti za one koji su bili lišeni jednakih mogućnosti u njihovim zavičajima. Mnogi ljudi koji su žudjeli za slobodnim životom i boljim mogućnostima biraju SAD kao svoj usvojeni dom. U tome ni muslimani nisu bili izuzetak. Kako muslimani počinju ostvarivati svoje snove o slobodi i boljim ekonomskim uvjetima, oni će se uskoro suočiti sa pitanjem koje će pokazati težim da se na njegov odgovori nego se u početku mislilo: šta činiti sa novostečenom slobodom i blagostanjem? Nakon svega, sloboda i blagostanje imaju onoliko smisla koliko oni mogu biti uživani i izraženi u društvenom kontekstu. Za mnoge muslimane imigrante, društveni kontekst u kojem su živjeli bio je oboje, i tuđi i otuđujući.

Zbog jedne stvari, mnogi Amerikanci koji su se osjećali komforno da rade sa imigrantima u profesionalnim okolnosti-

ma uvijek su nalazili teškim da uspostave komunikaciju sa ljudima različitih kultura i načina življenja u društvenim okolnostima.

Također, većina muslimana našla je veoma teškim usvajanje načina života za koji su iskreno vjerovali da na više načina grješan.

Muslimanske kulture insistiraju na čednosti i preziru samozadovoljavanja, osobito u pijenju alkohola i seksualnom promiskuitetu. Stoga su kulturne razlike uveliko ograničile stepen društvenog djelovanja među muslimanskim imigrantima i njihovim nemuslimanskim susjedima i kolegama, i prisilile mnoge od njih da potraže zajednicu kompatibilnih društvenih normi i vrijednosti.

Migracija muslimana u sedamdesetim i osamdesetim podudarila se sa svjetski proširenim fenomenom islamskog buđenja. Zapažen broj studenata koji su stekli univerzitetsko obrazovanje u SAD sa sobom su donijeli novoformirani islamski identitet i aktivizam. Muslimansko-studentska udruženja, osnovana ranih šezdesetih postala su središte muslimanskih aktivnosti. U početku su se sastanci i aktivnosti odvijali po univerzitetskim kampovima, koristeći univerzitetske pogodnosti. Uskoro će, međutim, studenti postati uključeni u kolektivne projekte u gradnji lokalnih džamija, koje su odmah postale centri za sve muslimane: studente ili druge.

Širom SAD džamije su postale središta okupljanja zajednice muslimana. One su postepeno postale istinski centar zajednice gdje su muslimani obavljali namaz, stjecali znanja o islamu, gdje su obavljali svoja vjenčanja, proslavljali svoje svečanosti, razmatrali svoje zajedničke probleme.

U Americi se desilo da je ponovno uspostavljena sveobuhvatna uloga džamije po uzoru na Poslanikovu džamiju u Medini. U Americi je džamija povratila svoje istinsko značenje kao centar muslimanske zajednice.

AMERIČKI IZAZOV

Muslimani koji su stigli u Ameriku obreli su se u sredini poletne kulture i samouvjerenog društva. Svako ko odluči da napusti svoje društvo i Ameriku učini svojim novim domom, sigurno će biti impresioniran osjećajem autonomije i jednakosti koji čine srž američke kulture. Amerikanci u pravilu govore što misle, slobodno i smiono, brane svoja prava protiv bilo kojeg čina za koji oni ocijene da je nekorektan i da predstavlja slučaj neumjerne upotrebe moći i koristi kolektivnu akciju da bi zadovoljili svoje zajedničke interese. Muslimani polahko ali sigurno uče vrijednosti odbrane svojih prava i važnost organiziranih i kolektivnih napora.³ I dok su muslimani bili zadivljeni poletnom američkom kulturom, odakle i njihova riješenost da uče iz njene snage, oni su jednako uznemireni njenom lošom stranom. Naročita zabrinutost muslimana bila je povraćanje moralne slabosti američkog društva, koja se ogleda u seksualnom promiskuitetu, nasilju, pornografiji, upotrebi droge i drugim društvenim bolestima koje su u porastu. Zapažena moralna slabost nagnala je mnoge roditelje muslimane da potraže alternativno školovanje i društvene aktivnosti svojoj djeci, te otuda njihovo približavanje islamskim centrima, i naglašavanje važnosti zajednice.

Dolazak u Ameriku i postajanje dijelom američkog društva izazvali su muslimane na još jedan, čak mnogo dublji način. Živeći u društvu koje pruža pojedincu više slobode i autonomije, mnogi muslimani su otkrili moralne i političke granice savremenih muslimanskih zemalja, koje su sa sobom donijeli u Novi svijet. Američko iskustvo muslimana postalo je neprestani podsjetnik ne samo na razmjere do kojih su univerzalna učenja islama pomiješana sa lokalnim običajima i tradicijama, nego također na obim ozbiljne deformacije izmučene muslimanske svijesti. Amerika također izaziva stare navike muslimanskih migranata i jasnije nego ikad stvara potrebu, čak i neophodnost, za kulturnom reformom.

Deformacija muslimanske svijesti je dug i suptilan proces koji se proteže kroz mnoge generacije. Dok su činioци koji vode do kulturnog izopačenja raznoliki i komplicirani, dva se izdvajaju kao središnja u ovome procesu: duhovna slabost i intelektualna rigidnost.

Duhovna slabost je historijski proces i napada sve kulture i civilizacije. Nju opisuju i razmatraju eminentni filozofi i historičari Platon, Ibn Haldun, Toynbee i Spengler.

Duhovna slabost dolazi do izražaja onda kada čvrsta privrženost vjeri i ethosu rastuće i poletne kulture bude oslabljena protokom vremena. Intelektualna rigidnost, s druge strane, označava stanje konfuzije, pri čemu se historijski ograničena praksa i oblici ponašanja pogrešno prihvaćaju kao univerzalne vrijednosti koje su ih prouzročile u određenom vremenu i prostoru.⁴

Duhovna slabost i intelektualna zatvorenost su u Americi iznesene na vidjelo. Prvo su se po-

javile onda kada su etničke skupine trijumfovale nad islamskim vezivnim tkivom kao osnovom zajednice. Mnogi muslimani nalazili su da je lakše raditi sa ljudima sličnog etničkog porijekla radije nego da učine još jedan korak da rade sa onima koji dijele njihove vrijednosti i težnje. Rezultat je bio neprekidna fragmentacija, te otuda opadanje ljudskih i finansijskih potencijala i grutak moći. Provincijalizam muslimanskih emigranata bio je naglašen u generacijskom jazu između prve generacije koja je nastavila da bude emotivno vezana za svoje stare kulturne navike, te da veoma često insistira na premještanju starog okruženja i životnih navika u svim pojedinostima, i druge generacije koja je sebe identificirala sa Amerikom, njihovom prirodnom zemljom i jednim društvom koje su oni ikada iskusili. Jaz posebno dolazi do izražaja onda kada roditelji insistiraju da se religijska važnost pripiše inače lokalnim običajima i tradicijama.

NASTAJANJE NOVE STVARNOSTI

Uprkos gore spomenutim ograničenjima, nekoliko pokazatelja otkriva znakove pozitivnog razvitka, te otuda rađaju nadu za boljom i svjetlijom budućnosti za muslimansku zajednicu. Jasno je da duhovna i intelektualna ograničenja nisu jednako podijeljena u zajednici, i muslimanska zajednica je obdarena sa bezbroj osoba koje su u mogućnosti da skinu svoja društveno-kulturna ograničenja, i u tom procesu uspiju povući i druge sa sobom.

Jedna izvanredna karakteristika muslimanskih emigranata koji

su došli u SAD posljednjih nekoliko desetljeća je ta što su mnogi od njih stekli visoko obrazovanje sa osobitim ličnim uspjesima. Slobodno i dobro organizirano američko društvo pružilo je ovim uspješnim ljudima brojne izazove i mogućnosti kako bi svojim talentima i umijećima utjecali na život svojih zajednica kao šireg društva oko njih. Izvanredni uspjesi moralu privrženog i izuzetno vještog muslimanskog vodstva otkrivaju se u brojnim redovnim školama i nacionalnim organizacijama odlučnim da unaprijede istinski i autentični islamski duh, uprkos ogromnim preprekama. Islamske organizacije načinile su zapažene prodore za relativno kratko vrijeme u glavne tokove društvenog i političkog života Amerike. Lista uspjeha uključuje: Uspostavu na stotine islamskih centara i redovnih škola, uvođenje imama u američku armiju, upostavu političkog djelovanja i lobirajućih organizacija, izdavačkih kuća, malih medijskih organizacija, itd.

Američki muslimani su također veliki entuzijazam posvetili islamskom obrazovanju. U relativno kratkom periodu, napori da se osigura islamsko obrazovanje muslimanskoj omladini unapređivali su od vikend-škola do redovnih islamskih škola. Teško da ima ijedan veći grad u Americi bez islamske škole. Velegradske oblasti poput Detroita, Los Angelesa, Njujorka, i Čikaga, imaju po nekoliko redovnih islamskih škola.⁵ Jedan broj muslimanskih obrazovnih savjeta su ustanovljeni da koordiniraju napore kako bi se unaprijedilo islamsko obrazovanje, naročito u oblastima razvoja programa i obuke nastavnika.⁶

Drugi zapažen uspjeh dolazi do

izražaja u oblasti političke organizacije. Nekoliko nacionalnih organizacija koje vode brigu o političkom mobiliziranju muslimanske zajednice i odbrani građanskih i političkih prava muslimana su ustanovljene u posljednjoj deceniji, kao što su Američka muslimanska alijansa (AMA), Američki muslimanski savjet (AMC), Savjet za američko-islamske odnose (CAIR) i Savjet muslimanskih javnih poslova (MPAC). Ove političke organizacije su veoma bitne u podizanju muslimanske svijesti u pogledu njihovih građanskih i političkih prava, obrazujući ih kako bi se trebali ponašati prilikom različitih političkih događaja kroz lokalne skupove i nacionalne konvencije. Oni također lobiraju Kongres i Federalne agencije u svoju korist. Ovo je vrlo zapazeno, zbog činjenice da osobe koje vode ove napore pripadaju prvoj generaciji muslimanskih emigranata.⁷

Veliki interes u islamskom obrazovanju i političkom djelovanju, mada još u začetku, održava veliku nadu za svjetliju budućnost. Ali američko-muslimanska zajednica će morati preći dug put prije nego što njena borba za islamskim obrazovanjem i djelo-tvornim političkim glasom mogne uroditi plodom. Nešto mnogo važnije je da muslimanske vođe moraju razviti oštru viziju i jasne ciljeve, a onda, precizno i snažno, nastaviti planirati svoje korake. Ja ću zato ostatak ovog članka posvetiti razmatranju pitanja koja se tiču osnovnih temelja budućeg razvoja muslimanske zajednice u SAD-u: islamskom obrazovanju i političkom sazrijevanju.

ĆORSOKAK SEKULARNOG OBRAZOVANJA

Historijski je obrazovanje posmatrano kao proces usmjeren na pribavljanje studentima tehničkih vještina ali i na usađivanje zbira vrijednosti i vjerovanja koji su osnovni i bitni za formiranje savjesnih građana i dobrih ljudskih bića. Doista je ovo bio cilj obrazovanja u SAD-u kroz devetnaesto i početkom dvadesetog stoljeća. Postepeno je stjecanje moralnih vrijednosti reducirano, i škole su smatrane mjestom koje uči tehničkom znanju (*know-how*). Mnogi teoretičari obrazovanja podučavali su da je usađivanje vrijednosti jednako indoktrinaciji, te da otuda nije pogodno za sekularne škole. Oni su insistirali da zadatak sekularnih škola treba biti ograničen na podučavanje studenata kako da razmišljaju i donose rješenja, te im tako dopuste da usvoje svoje vlastite vrijednosti i uvjerenja. Drugi su opet mislili da bi bilo bolje preputiti dužnost moralne orijentacije roditeljima i crkvama, budući da su moralne vrijednosti ukorijenjene u religijskom iskustvu naroda, a sekularne škole djeluju u višereligijskom društvu. U mnogo slučajeva niti su sama djeca mogla dokučiti moralna pitanja, niti su familije mogle osigurati pravilno moralno usmjerenje u prebrzom mijenjanju i prekomjernoj kompleksnosti modernog svijeta. Ili je pak postojalo oboje.

Osigurati logično i metodičko znanje, a zatim očekivati od neiskusnih i slabašnih bića da načine prave izbore i ispravne odluke, zaista je mnogo. Zbog jedne stvari, praviti izbore i odluke nikad nije samo proceduralna stvar, nego pretpostavka

prisustva skupa principa i kriterija koje formira osnovu nečije odluke. Ali zbog druge stvari, pomalo je nerazumno očekivati od djeteta kojem nedostaje osnovna moralna postojanost da odjednom započne sa napuštanjem neposrednog uživanja i zadovoljavanja zbog ličnih i društvenih interesa koji izgledaju daleki ili neuhvatljivi. Ovo je više tako kada su mladi bombardirani medijskim programima koji konstantno uzdižu nasilje i čine sve na erotskom poticaju. Na utjecaj seksa i nasilja sadržanih u medijskim programima, najpodložnija i najosjetljivija su djeca koja dolaze iz siromašnih i rasturenih familija, i kojima nedostaje roditeljsko vodstvo i nadzor.

Prije nego što predemo da ispitamo ulogu islamskog obrazovanja u sprečavanju moralne slabosti, zgodno je da malo zastanemo kako bismo razumjeli društvene i kulturne uvjete koji su doprinijeli moralnoj "neutralnosti" obrazovnog sistema u Americi. Trenutni neutralni položaj američkog obrazovnog sistema obilježava unaprjedenjem sekularizma, koji je uspješno potkopao autoritet religije, kao bitnog izvora moralnog i ontologijskog znanja. Proces sekularizacije počeo je kao napor u namjeri da se nauka i učenost oslobode crkve. Raniji zastupnici odvajanja države od crkve, kao što su Dekart, Hobs, Lok, Ruso, nisu imali namjeru da oslabe religiju, ili vjeru kao takvu, nego prije da proklamiraju reformističke ideje o pojmu Boga i svjetovne religije. Odatle je Dekart dokazivao da "sigurnost i istinitost svog znanja naročito zavisi o mojoj svjesnosti istinskog Boga, do te mjere da sam ja bi nesposoban imati savršeno znanje o bilo čemu dok nisam

postao svjestan Njega.” Slično tome Ruso, dok s jedne strane kritikuje način na koji je religija podučavana i praktikovana, prepoznaje potrebu, čak neophodnost, religijske privrženosti i vjere za modernu državu kako bi ona ispravno funkcionirala. Stoga je on identificirao nekoliko “dogmi”, i zagovarao njihovo uključivanje u civilnu religiju koju je on zastupao:

“Postojanje svemogućeg, inteligentnog, i milosrdnog božanstva koje unaprijed zna i osigurava, drugi život; sreća za pravedne; kazna za grješne; nepovredivost društvenog poretka i prava - ovo su sve pozitivne dogme. negativne dogme sveo bih samo na jednu: netolerancija.”⁹

Čak i Kant, koji je ograničio važnost istine na empirijsko iskustvo i radio na tome da ustanovi moral na racionalnoj osnovi, insistira da, “bez Boga i bez svijeta, za sada nema nevidljivog, ali svijeta kojemu se nadamo, veličanstveni ideali morala su zaista predmeti odobravanja i divljenja, ali nisu izvori svrhe i djelovanja.”¹⁰ Međutim, poričući mogućnost transcendentne istine, i kao rezultat nemilosrdnog napada na autoritet Objave kao izvora etičkog i ontološkog znanja, sekularistički učenjaci su uspjeli a valjano marginiziraju religiju i oslabe moral. Napori da se moral ustanovi na koristi i isplativom proračunu, prije nego na istini, pokazali su se uzaludnim, te su doveli do relativizma koji nastavlja osujećivati napore da se ojača etičko učenje u školama.

Savladavanje moralne krize u edukaciji zahtijeva takvo rješenje koje obnavlja religijsko vjerovanje i ujedno nastavlja da bude obziran prema potrebama, kako bi se izbješlo bilo

kakvo autoritativno nametanje uvjerenja i vrijednosti, posebno karakterističnih za jednu religijsku grupu, na druge.

MODEL ZA ALTERNATIVNO OBRAZOVANJE: KA INTEGRACIJI ZNANJA

Osporavanjem autoriteta Božanske objave kao izvora moralnih vrijednosti i cjelokupnog smisla života, sekularizam na odlučujući način doprinosi gubljenju značenja i transcendentne svrhe života, te je odatle ubrzao porast hedonističkih i nihilističkih tendencija modernog društva. Upotreba droge, trudnoća tinjedžerki, nasilje u školama, kolektivna samoubistva, nasilje na ulici, ubijanje, prostitucija sa djecom, neke su od sve više vidljivih manifestacija današnjeg hedonizma i nihilizma. Gubljenje smisla se nije desilo odjednom kao rezultat marginalizacije religijske nauke, jer je filozofija zamijenila religiju kao izvor smisla i svrhe života.

Doista, do kasnog devetnaestog stoljeća na različita područja nauke se gledao kao na grane studija filozofije. Dok su u srednjem vijeku različita područja znanja bila ujedinjena oko srži religijskih vjerovanja i vrijednosti, jedinstvo nauke i međusobna povezanost disciplina bili su osigurani jezgrom metafizičkih vjerovanja i vrijednosti.

Međutim, sredinom devetnaestog stoljeća nauka je počela proces fragmentacije ili dezintegracije, kao što su filozofija, religija i etika, reducirajući ih na discipline koje su jednake ostalim disciplinama. Različite naučne discipline su postale autonomne sfere bez bilo kakvog

ujedinjavajućeg jezgra zasnovanih vjerovanja i principa. Sa fragmentacijom nauke koncept univerzalno pouzdane istine i moralnih principa postao je problematičan. Istina je postala valjana jedino za neku specifičnu disciplinu ili zajednicu.

Novi koncept istine nije samo uklonio ukupno i smisao ljudskog postojanja, nego je doveo do fragmentacije ljudske svijesti i znanja. Jer u nedostatku zbirne apsolutnih vrijednosti univerzalno validnih, različite grane moderne nauke (npr. sociologija, ekonomija, psihologija, politička misao, itd.) koje su se pojavile deriviranjem iz moderne filozofije, razvile su svoje vlastite specifične standarde. Razvojem modernih društvenih nauka, jedinstvo i međusobna ovisnost različitih oblasti nauke su izgubljeni. Uбудuće će etika i religija biti reducirane na dvije različite sfere nauke, neovisne od ekonomije, politike, psihologije i drugih oblasti društvenih nauka. Tako se moral ne pojavljuje u ekonomskim naukama i nije legitimna briga specijaliste u toj oblasti. Ekonomske transakcije su vrijedne ili ne jedino u odnosu na maksimalizaciju; pravda, ispravnost, poštenje nisu legitimni interesi modernih ekonomista.

Zato što moderna nauka nema centralno jezgro i zasvodni princip koji bi održavali sveukupnost društvenog iskustva u cjelini, svijet modernog čovjeka je dezintegrišana, a moderne društvene nauke su razdijeljene. Zadatak islamskog obrazovanja je da ponovo reintegriše razdijeljenu svijest modernog čovjeka polaganjem Božanske objave u jezgro ljudske svijesti, povezivanjem i gajenjem jezgra koje je sekularni projekat uspio razoriti.

Metodološki govoreći, Božanska jezgra u sferi nauke znači da

Objava mora biti ponovo uspostavljena kao izvor nauke. Ovo mora biti urađeno bez zapadanja u drugi ekstrem koji nalazimo u tradicionalnoj nauci, gdje su pojmovi koji se nalaze u svetom tekstu dogmatski protumačeni, bez obzira na znanje stečeno kroz svjetovno iskustvo. Oboje, i Objava i iskustvena stvarnost mogu formirati temelj za gradnju tijela znanja koje bi tretiralo moderne društveno-vremenske izazove a ujedno ostajući odani duhu, svrhama i aspiraciji transcendentale istine.

Ovaj zaključak ima dalekosežne posljedice za predstojeći napor da se razvije islamsko obrazovanje koje će biti sposobno proizvesti dobro uravnotežene ličnosti koje kombiniraju efikasnost i snagu sa dubokom religijskom privrženosti i vjerom. Potpuna sekularizacija zasebnih sfera nauke jednostavno znači da islamski školski program koji slučajno kombinira predmete koji su produkt sekularnih škola sa islamskim predmetima ne ide dovoljno daleko prema izgradnji uravnotežene islamske ličnosti. Jer takav program ne uspijeva uskladiti vječne suprotnosti između sekularističkog svjetonazora, usađenog u predmete koji su usvojeni iz sistema javnog školstva i islamskog svjetonazora koji se ogleda u predmetima islamskih studija.

Ako islamski školski projekat želi uspjeti u obrazovanju kompletnih ljudskih bića, stvaralačka energija mora biti usmjerena tako da proizvede alternativni školski program sposoban da izvede integraciju znanja i svijesti tako da na kraju studenti izađu iz islamske škole sa:

1. jasnom predstavom o svojim ciljevima u životu i odgovornost prema svojoj

familiji, zajednici, i čovječanstvu u cjelini;

2. izoštrinom vizijom o onome što bi trebalo biti urađeno za boljitak ljudskog života; i

3. metodičkim razmišljanjem i suštinskim poznavanjem društvenih i prirodnih okruženja.

Dok su neke škole i osobe već počele kretanje u ovom smjeru, izvori nužni za ostvarenje ovih ciljeva su iznad bilo koje pojedinačne osobe i škole.¹¹ Ovaj zadatak zahtijeva usklađenju akciju čitave muslimanske zajednice. Nekoliko obrazovnih savjeta koji se brinu o unapređenju planiranja muslimanskog obrazovanja i poboljšanju koordinacije među muslimanskim školama i učiteljima kao što su Savjet islamskog obrazovanja (CIE), Savjet islamskih škola Sjeverne Amerike (CISNA) ne primaju vrstu podrške od Zajednice koja im je potrebna za težak zadatak sa kojim se suočavaju. Nedostatak materijalne pomoći prouzrokovao je djelimično pomanjkanjem svijesti o potrebi za alternativnim školskim programom, zasnovanom na pojmu integracije znanja. Nedovoljna potpora pružena obrazovnim savjetima takođe je prouzrokovana fragmentacijom zajednica i organizacija o čemu je prije bilo govora, i nedostatkom jače i dobro organizirane kooperacije na nacionalnom nivou.

Gornji zaključak naglašava međusobnu povezanost između razvoja obrazovnog sistema i političkog sazrijevanja muslimanske zajednice, i otuda nas direktno vodi pitanju političkog djelovanja.

POLITIČKO SAZRIJEVANJE

Većina muslimana koji su migrirali u SAD odrasli su u društvima koja su postala priviknuta na politički elitizam i narodnu šutnju. Stoga je za njih bilo sasvim prirodno da izbjegavaju političko djelovanje i da održavaju nizak intenzitet političkog djelovanja.

Međutim, počevši od kasnih sedamdesetih, novi talas islamskih aktivista stiže u Ameriku. Oni su bili uglavnom mladi ljudi koji su došli da steknu više obrazovanje na Američkim univerzitetima. Ohrabreni novorođenom islamskom renesansom u muslimanskom svijetu i zasićeni islamskim idealizmom, oni se bave političkom agitacijom i mobilizacijom. Ali, politički aktivizam ovih "islamista" bio je ograničen aktivnostima usmjerenim osobito na muslimansku zajednicu, i uključuje glavne programe koji su bili "visoki" u prilici, a "niski" u akciji. Dok su visoko retoričke konferencije i sastanci u početku služili kao odušak za gnjev i frustraciju muslimanskih aktivista s obzirom na moralnu degradaciju i političko podjarmljivanje od muslimanskih režima potpomognutih od većine zapadnih sila, uključujući i vladu SAD; one su također služile i kao prilike za izmjenu pogleda i ideja, te obrazovanje američke muslimanske zajednice, o krizi muslimana širom svijeta.

Rane devedesete svjedoče zapaženo podizanje stepena muslimanskog političkog uključivanja. Po prvi put američki muslimani počeli su za svoje ciljeve pridobijati najvažnije političke lidere. Pokušaj da se iskoristi moć muslimanskih glasova koji će utjecati na odluke i pri-

oritete američkih političara, vođen je od islamskih centara i društvenih organizacija; neke nacionalne organizacije (npr. AMC i CAIR) igraju važnu ulogu u obrazovanju javnosti islamskim pitanjima i osiguravaju materijalnu i tehničku potporu muslimanskim aktivistima. Aktivne nacionalno-političke grupe također su lobirale Kongres i Administraciju u pomažanju islamskih pitanja.

Cijeli utjecaj političke akcije muslimanskih organizacija na javno mnijenje i američku političku scenu još jedva da je primjeran. Dok su razlozi nedovoljnog utjecaja muslimana na američku politiku raznoliki, dva se jasno ističu: politička podijeljenost i politička povučenaost.

Politička podijeljenost je često rezultat pomanjkanja političkog iskustva i zrelosti. Mnogi muslimani osjećaju se komforno kad rade sa onima koji dijele sa njima kulturne stavove i navike, ili ideološku privrženost. Rezultat je mnogo neodložnosti i oklijevanja u komuniciranju sa pojedincima i organizacijama izvan njihove grupacije. Neki sebični predvodnici u zajednici ustanovili su da bi bilo isplatio igrati na ideološki etničku kartu kako bi se održao njihov utjecaj u stvarima zajednice. Tako sebičnost i kratkovidnost igraju važnu ulogu u podijeljenosti muslimana, nedostatak političkog iskustva i zrelosti leži kao srž problema. Mnogi muslimani su došli, kako je ranije istaknuto, iz društveno-kulturne sredine koju karakteriše politička ravnodušnost. Ljudi iz ovakve sredine često imaju negativne stavove prema političkom djelovanju uopće, te pribjegavaju sumnji protiv bilo kojeg pojedinca ili grupe koji imaju plan pozitivnog djelovanja i

planiranja. Stoga je imperativ za američko-muslimansko političko vodstvo da progovori o sumnjama i nesigurnostima američko-muslimanske populacije i postepeno izgradi povjerenje i nadu. Jedan od načina da se nadvlada ovo ograničenje je i demonstrirati ohrabrujuće efekte pripremljenog političkog djelovanja, podastirući uzorne modele i uspješne slučajeve. Takvi uspješni projekti efektivne suradnje mogu pospješiti maštu i ohrabriti duh zajednice.

Politička suzdržanost, u drugu ruku manifestuje se u nedostatku ozbiljnog uključenja u pitanja koja se tiču javnosti. Generalno govoreći, muslimanska politička akcija nameće pitanja koja uključuju narušavanje građanskih prava američkih muslimana, ili ljudskih prava i političkih sloboda muslimanske zajednice širom svijeta. Dok su ovo legitimne brige američkih muslimana, koje bi, prirodno, trebale uzeti prioritet nad ostalim, isto tako je veoma vitalno za muslimane pojedince i grupe da se bore za principe prava i pravde uopće, i da pomognu dobrim ciljevima, bez obzira na etničku i religijsku vezu njihovih korisnika. Muslimani se također trebaju udružiti u borbi protiv nepravde i korupcije, kako međusobno, tako i sa nemuslimanim. Takvo uključivanje muslimana je jedino prirodno jer je isticanje na univerzalnosti dobre volje i namjere obilježje samog islama.¹³ Uostalom, ovo je suština principa tevhida koji naglašava jedinstvo: Boga, Objave, i stvaranja, istine i humanosti.¹⁴ Dinamizam i integrativnu moć islama je divno primijetio Hegel kad kaže: "Vodeće karakteristike muhamedanizma (islama) uključuju to da u aktualnoj postojanosti ništa ne može postati fiksno, nego je sve pred-

određeno da se proširuje u aktivnosti i životu u bezgraničnom svijetu, da obožavanje Jednog ostaje jedina veza kojom se cjelina sposobna ujediniti. U ovoj ekspanziji, ove aktivne energije, sva ograničenja, sve racionalne razlike i kaste iščezavaju, nema posebne rase, nema svetog prava na političku vlast, postoji samo čovjek kao vjernik."¹⁵

Politička mobilizacija muslimana ne bi se samo trebala fokusirati na odbranu prava i promociju pravde. Jednako važno je pitanje institucionalnog građenja i razvoja ljudskih potencijala.

Muslimanske društveno-političke organizacije trebaju svoje djelovanje usmjeriti ka razvoju obrazovnih tijela koja će se posvetiti izradi školskih programa zasnovanim na ideji integracije znanja, što je raspravljano u prethodnoj sekciji, kao i za pripremu i obuku kvalitetnih nastavnika.

Oni također trebaju usmjeriti muslimanske talente u različite usluge koje zajednica treba, uključujući novinarstvo, pravo, medije, naukovanje itd.

Snaga zajednice ne dolazi samo iz čistog aktivizma, nego zahtijeva strategijsko planiranje. Istina je da su brojevi u demokratiji vrijedni, ali je isto tako istina da su duhovna i tehnička snaga pojedinaca koji čine zajednicu vrlo bitni za postizanje kritične mase. Dobra strategija stoga treba pojačati jedinstvo i kooperaciju među muslimanima i osigurati raznolikost i sofisticiranost njihovih umijeća. Dok većina muslimana profesionalaca rade kao fizičari, inženjeri, i biznismeni, Muslimanska zajednica ima snažnu potrebu za pravnicima, učiteljima, novinarima kao i sličnim profesijama koje osiguravaju uputu, izgradnju

ispravnog imidža islamskog ethosa i vrijednosti, i koji dižu glas muslimana tako da se američko-muslimanska zajednica može glasno i jasno čuti.

Da zaključimo ovu diskusiju: muslimanske zajednice u nastajanju, imaju mogućnost da pokažu svoj istinski islamski utjecaj. Islam, sa svojim univerzalnim sistemom vrijednosti i jednostavnim, lahko shvatljivim etičkim normama i praksom, posjeduje prirodnu vitalnost koja preovladava u takvim situacijama. Povijest islama puna je primjera gdje je islam, kad se nalazio na rasrčkima kultura i konglomerata naroda, u situacijama haosa i moralne konfuzije, uspio da ih ujedini oko centralnog i vezivnog jezgra jedinstva tevhida i poveo ih ka novoj viziji gradnje društva na Božanskoj osnovi. Tako danas u Americi muslimani imaju ulogu i dužnost da kroz islamsko obrazovanje, zdravo moralno ponašanje i aktivno sudjelovanje u pozitivnim političkim pokretima prednjače u kretanju ka stvaranju pravednog, mirnog i čestitog društva.

m

Sa engleskog preveo i pripremio:
Hazim Fazlić

¹ Više detalja o historiji muslimanske migracije u SAD vidi u Yvonne Haddad, *A Century of Islam in America* (Washington, D.C: Amer-

ican Institute of Islamic Affairs, 1986); kao ifareed H. Numan, *The Muslim Population in the United States*, (Washington: American Muslim Council, 1992).

² Opće informacije o utjecaju muslimanske migracije na afro-američke muslimane vidi: Jonah Blank, *The Muslim Mainstream*, U.S. News, 20.juli 1998.

³ Interesantne informacije koje se odnose na samopotvrđivanje muslimana vidi u: Donna Abu Nasr *Muslim Learn to Speak Up* Libe Amerikans, Washington: Associated Press, 29. august, 1996.

⁴ Detaljne izvještaje o utjecaju moralne slabosti intelektualne rigidnosti na kulture i civilizacije, vidi našu knjigu *Truth and Reform: Exploring the Pattern and Dynamics of Historical Change* (The Open Press, 1998) p. 45-72.

⁵ Nešto preko 100 redovnih škola širom zemlje, a preko 60 procenata koje su koncentrirane u 6 država: Kalifornija, Nju Džersi, Nju Jork, Ilions, Mičigen i Teksas. Vidi veb-sajt Muslimanskog studentskog udruženja za kompletnu listu islamskih škola (URL: www-msa-natl.org/resources/schools.html).

⁶ Postoji preko 15 obrazovnih savjeta i organizacija uključenih u unapređenje islamskog školstva i osiguravanju obuke i konsultacije. Za detalje vidi: *Ibid*.

⁷ Postoji tuce islamskih društveno-političkih organizacija koje su predane unapređenju muslimanskog jedinstva i ohrabivanju zajedničkog djelovanja. One uključuju između ostalih AMA, AMC, CAIR, i MPAC, Islamsku zajednicu Sjeverne Amerike (ISNA), Islamsko društvo Sjeverne Amerike (ICNA), Islamsko vijeće Sjeverne Amerike (IANA), Ljudska pomoć i međunarodni razvoj (HADI), Muslimansko američko

društvo, Muslimanska studentska asocijacija (MSA) i dr.

⁸ Rene Descartes, *Meditations on First Philosophy*, prev. John Cottingham (Cambridge University press, 1986), p. 49.

⁹ Jean-Jacques Rousseau, *The Social Contract*, prev. Maurice Cranston (London: Penguin Books, 1968), p. 186.

¹⁰ Immanuel Kant, *Critique of Pure Reason*, prev. Norman Kemp Smith (New York: Macmillan, 1929), p. 640.

¹¹ Susan Douglass, u saradnji sa Savjetom za islamsku edukaciju, SAD, načinila je važan doprinos na ovom području: vidi, npr. *Strategies and Structure for Presenting World History* (Beltsville, MD; Avena Publications, 1994). Također je Freda Shamma, u saradnji sa Međunarodnim Islamskim školskim projektom, a po pokroviteljstvom Međunarodnog islamskog univerziteta u Maleziji, uradila zapažen posao na području razvoja islamskog školskog programa.

¹² Kur'anski ajet (21:107) karakterizira misiju Poslanika islama riječima: "Samo kao milost svjetovima Mi smo te poslali."

¹³ Više o pojmu tevhida vidi: Ismail al-Faruqi, *Al-Tawhid: Its Implications for Thought and Action* (1992).

¹⁴ G.W.F. Hegel, *Philosophy of History*, prev. T.M. Knox (New York: Dove Publications, 1956), p. 357.